

Elektroniese woordeboeke en markbehoefte in die Afrikaanse gemeenskap

Gerhard van Huyssteen

Sentrum vir Tekstegnologie (CTexT), Noordwes-Universiteit, Potchefstroom

gerhard.vanhuysteen@nwu.ac.za

Jana Luther

Virtuele Instituut vir Afrikaans (VivA) + Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (HAT), Kaapstad

jana@viva-afrikaans.org

Oxford English Dictionary 'will not be printed again'

The next edition of the Oxford English Dictionary, the world's most definitive work on the language, **will never be printed because of the impact of the internet on book sales.**
(*The Telegraph*, 29 Augustus 2010)

Macmillan Dictionary to go digital after publisher announces final print editions

Paper version of reference work to be phased out
as Macmillan Education follows in footsteps of Encyclopaedia Britannica.
(*The Guardian*, 7 November 2012)

How Merriam-Webster is updating its definititve 'Unabridged' dictionary

This revision is, and will be,
available only online.
(*Wordwizard*, 16 January 2016)

Waarom elektroniese woordeboeke?

“The print dictionary market is just disappearing, it is falling away by tens of per cent a year.”

(Nigel Portwood, bedryfshoof: OUP, 2010)

- Digitale era
- Rekenaars, internet, e-leestoestelle, selfone, tablette
- Impak op boekverkope
- Naas p-publikasies: e-boeke, e-koerante, e-tydskrifte
- Ook e-woordeboeke, ofskoon verskille
- Belangrike woordeboeke nou nog net in e-formaat

Hoofdoel van navorsing

Om empiries die **markbehoefte** en **-tendense** vas te stel ten opsigte van **elektroniese woordeboeke** in die **Afrikaanse gemeenskap**, ook met spesifieke aandag aan **skole**.

Ses vrae

1. Aanvraag?
2. Prys?
  - Bekende bronne teen 'n premie? Onbekende bronne gratis?
3. Toestelle?
4. Toegang?
  - Afrikaansleerders? Skole?
5. Woordeboekkultuur?
  - In skole? In naskoolse gemeenskap?
6. Waar op kontinuum van migrasie papier → elektronies?
  - Afrikaansonderwysers? Leerders? Breë publiek?

E-woordeboeke vs. ander e-publikasies

- E-woordeboeke → nieliniêr
  - e-boeke → liniêr
- E-woordeboeke → relevante gedeeltes
  - e-boeke → voor tot agter
- E-woordeboeke → nutsartikels
  - e-boeke → vermaak.

Woordeboekinhoud gratis

1998: ± 400 Engelse woordeboeke aanlyn

2017: 1 000 +

Suid-Afrika

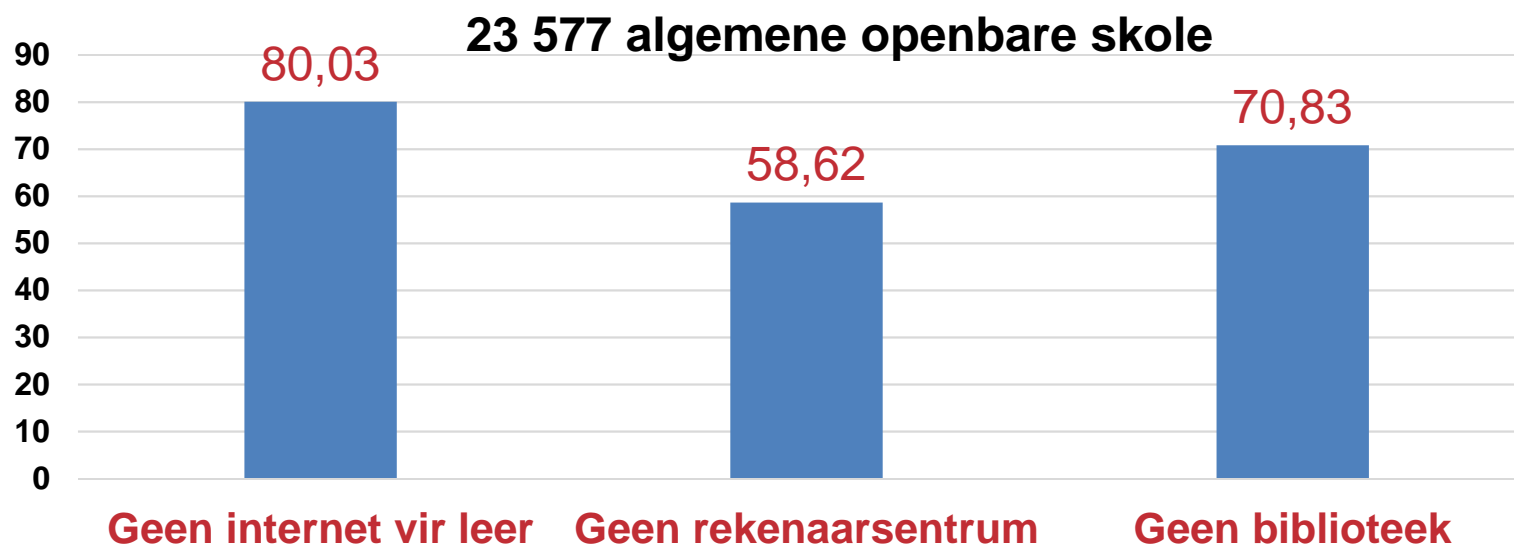

Internet: 51,6%

Bevolking: ± 55 miljoen

Leerders: 12,9 miljoen

Onderwysers: 418 611

(DBO "School Realities"-verslag en Neims-verslag 2016)

Afrikaanse gemeenskap

- Huistaal
  - ± 8,9 miljoen sprekers
- Mark
  - naasgrootste in Suid-Afrika
- Internet
  - 42% van SA internetgebruikers
- Lees
  - Verkies eie taal (92%)
- Advertensies
  - Verkies eie kultuur (88%)

Taal van onderrig

- Moedertaalonderrig
  - Al hoe meer Afrikaanse ouers stuur kinders na Engelse skole
- Openbare skole
  - 2010: 2 371 Afrikaansmedium-
  - 2016: 2 166 Afrikaansmedium-
- Universiteite
  - Afskaling as akademiese onderrigtaal

Kleiner gemeenskap

Lae groei

Emigrasie (Van der Walt en Steyn 2016: 1036)

Afrikaans as vak, woordeboekgebruik in skole

- Kurrikulum
  - Leerders moet in woordeboeke spelling, betekenis, ens., kan naslaan.
- Woordeboekonderrig
  - Weinig inligting, leiding m.b.t spesifieke naslaanvaardighede
- Persepsie
  - **Waarskuwing:** Opvoeders, leerders kry indruk woordeboekonderrig minder belangrik as taalverwerwing en res van taalkundeprogram. (Van der Merwe (2009: 3))

Woordeboekkultuur

“Environment in which
the usage of dictionaries is
an everyday activity
and in which dictionaries are seen as
valuable means to improve communication”

“Ideally, dictionary-using skills
should be taught as early as possible
in schools and this teaching should be continued
throughout the whole education.”

(Klein 2008: 1265, 1270)

Onderwysers

- Taalkunde
  - “Sekere opvoeders in SA is nie voldoende gekwalifiseer om taalkunde aan te bied nie”
- Woordeboektipologie en -gebruik
  - Meerderheid nie opgelei in basiese woordeboektipologie en woordeboekgebruik nie
  - Leksikografie nie deel van universiteitsopleiding nie
  - Nie besef van noodsaak van woordeboekonderrig as deel van taalonderrig

(Van der Merwe 2009: 14)

Skoolverlaters

- Besef nie inligtingspotensiaal woordeboeke nie
- Namibië
  - Derde van respondente ontvang geen vorm van woordeboekonderrig nie.
  - Dié wat wel woordeboekonderrig ontvang, toon nie beduidend andersoortige opvatting nie

(Beyer en Faul 2009)

Naskoolse gemeenskap

Bereidheid om vir e-produkte te betaal

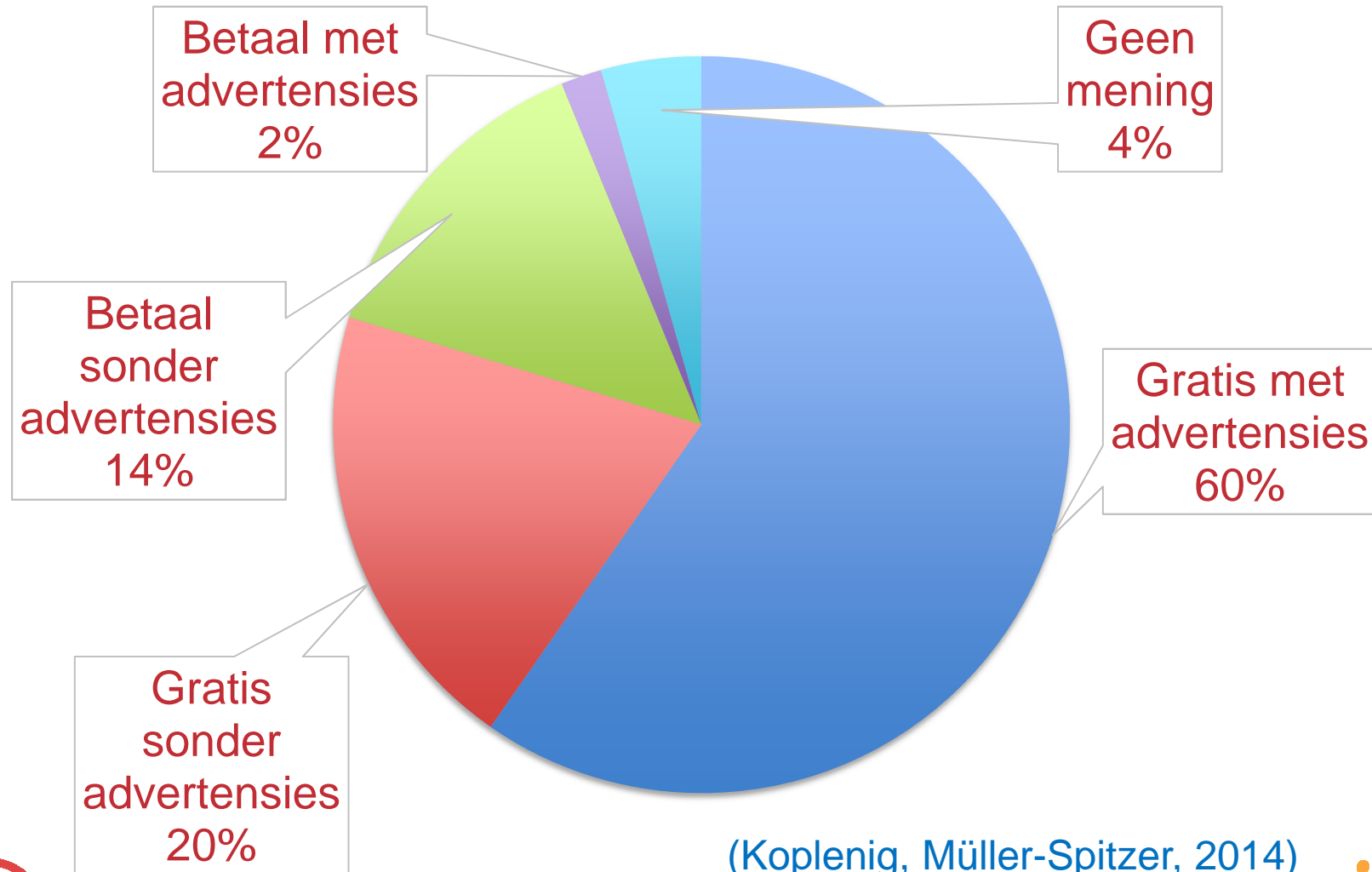
- Belangrikste veranderlike
  - aard van die produk
- Ja
  - vermaak (speletjies, musiek, video's)
  - langtermynoplossings (programmatuur)
- Nee
  - inligting en kennis (e-nuus)
  - woordeboekinskrywings (e-definisies, -vertalings)

(Goyanes 2014)

(*Marknavorsing oor e-publikasies vergelykend gebruik om vas te stel of bevindinge ook e-woordeboeke geld. Gegewe ooreenkomste en verskille omsigtig toegepas.)

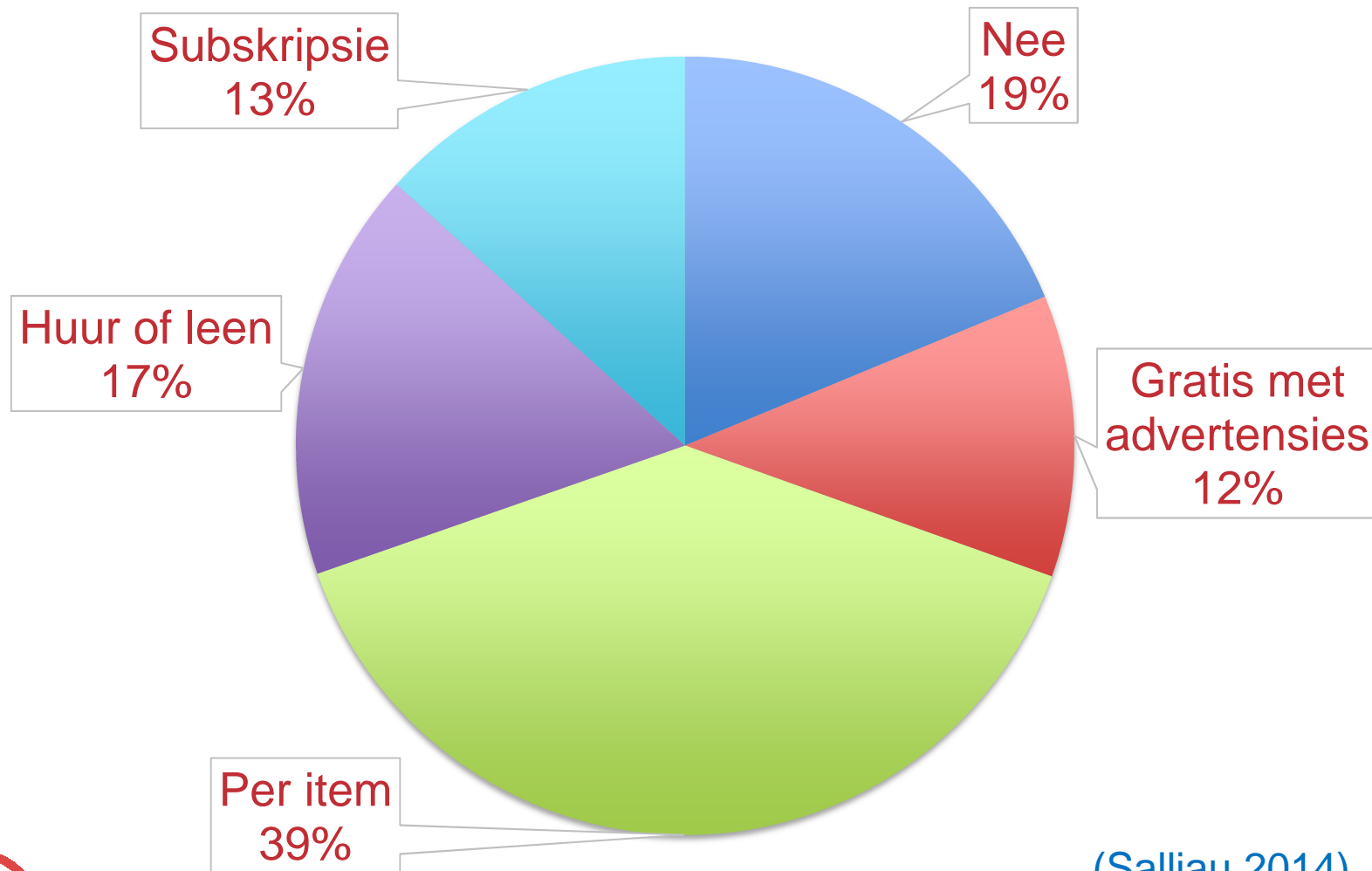
Engelse en Duitse respondente

(Koplenig, Müller-Spitzer, 2014)

Vlaamse respondente

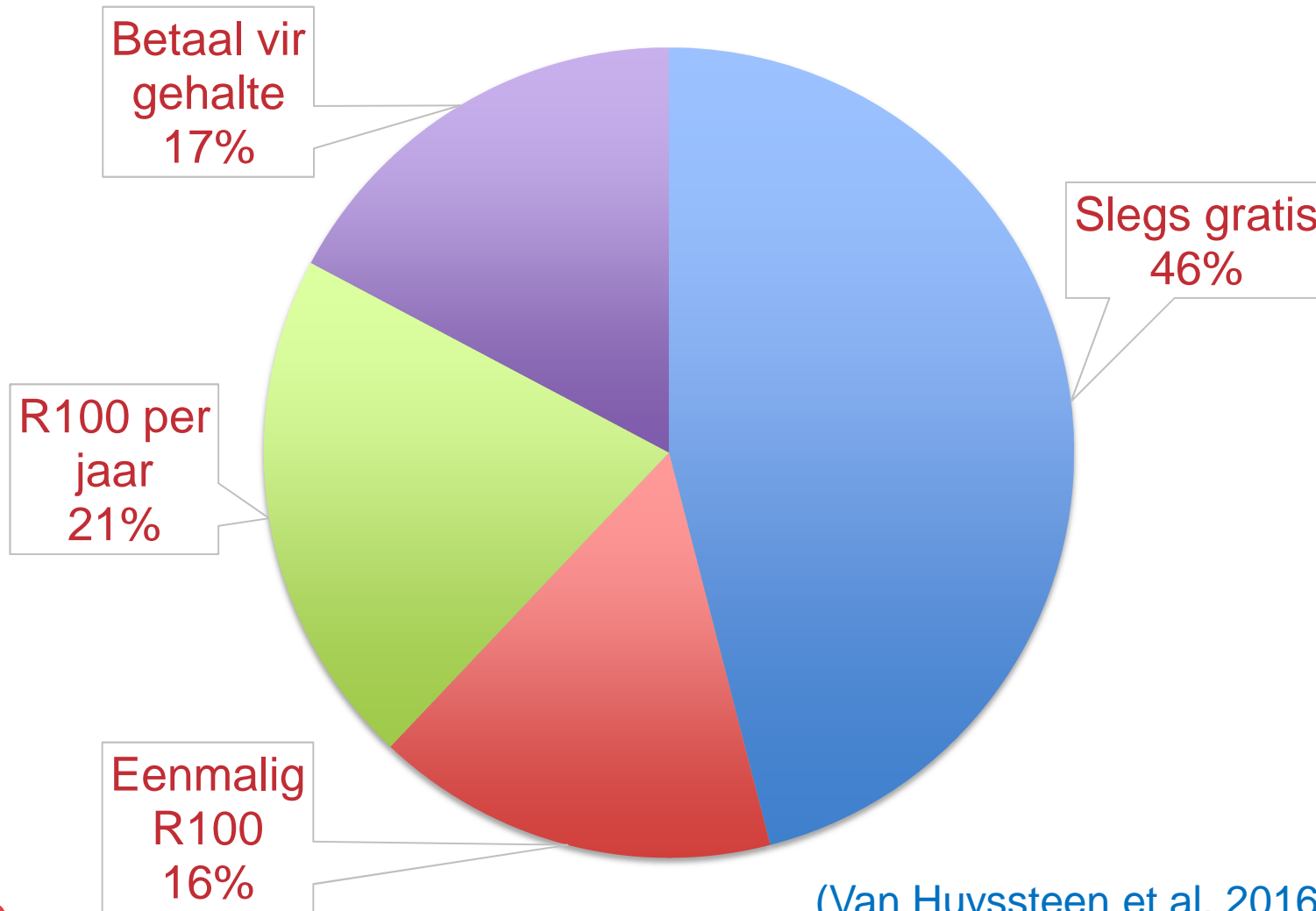

(Salliau 2014)

Volwasse Afrikaanse respondente

(Van Huyssteen et al. 2016)

Vraelys 1: E-wdbe. in die Afr. gemeenskap

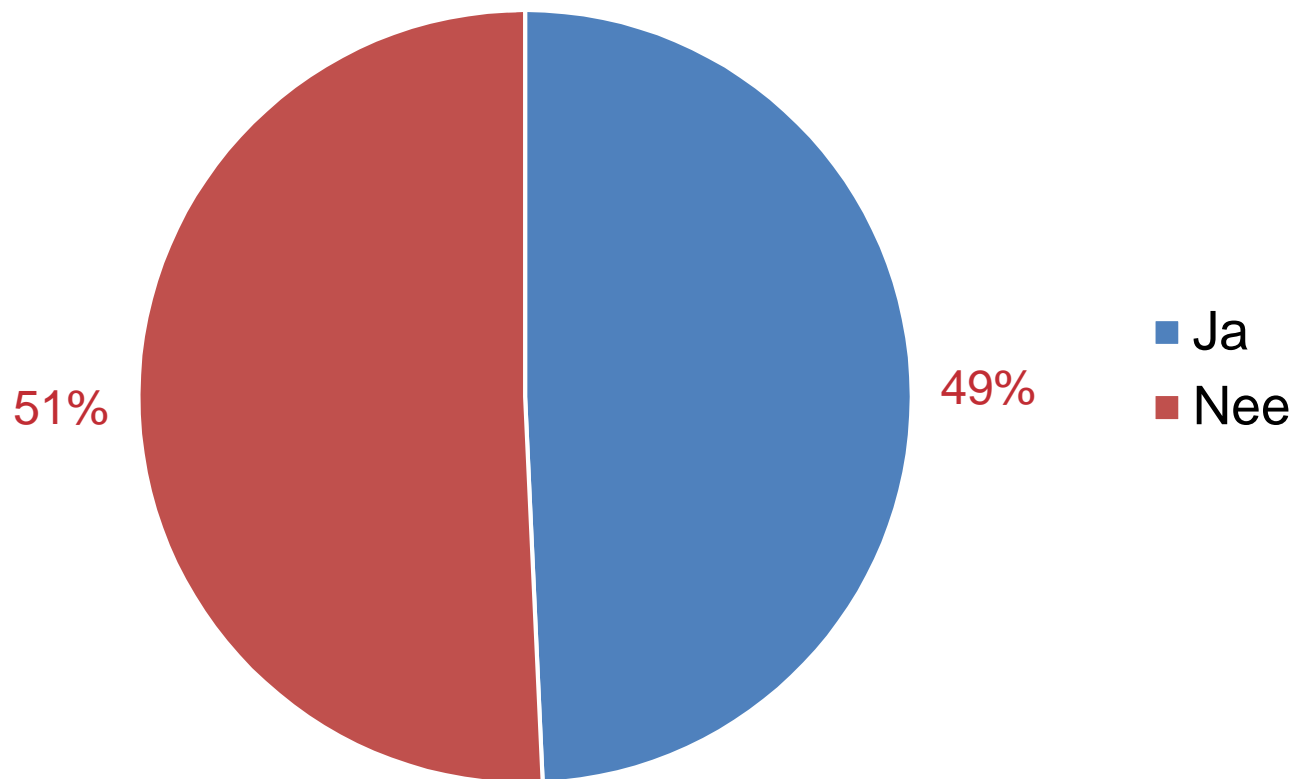
Prototipies

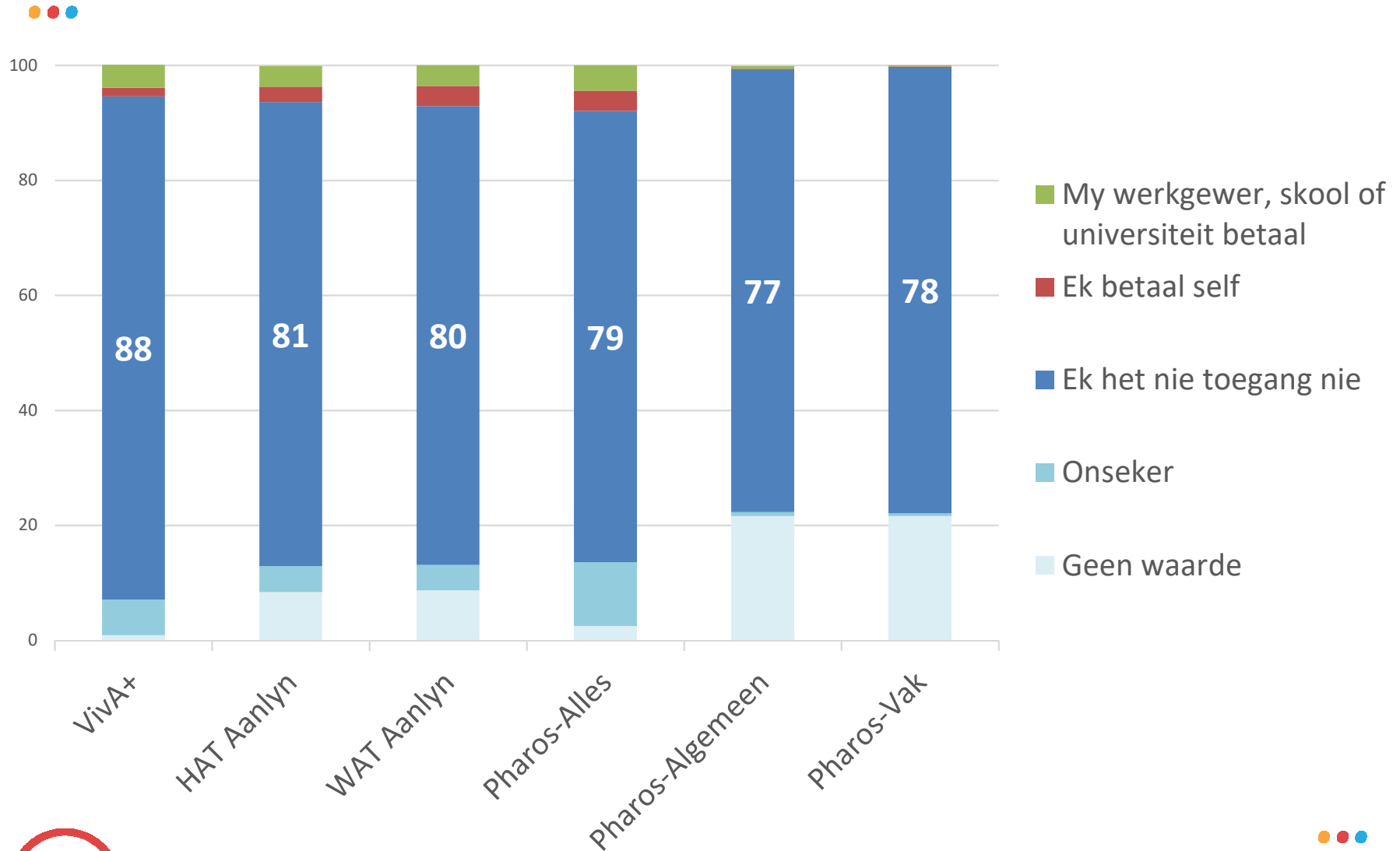
- Vrou ouer as 50
- Huistaal Afrikaans
- Dink self skryftaalvermoë is baie goed
- Kommuniqueer meestal in Afrikaans
- Onderwyser of ander taalberoep
- Honneursgraad
- Verdien tussen R100 000 en R299 999 per jaar
- **Betaal nie vir enige Afrikaanse woordeboekinhoud nie**
- Gebruik Windows 10 en/of Android-slimfoon of -tablet

Soek jy aanlyn/vanlyn na Afr. woorde in e-wdbe.?

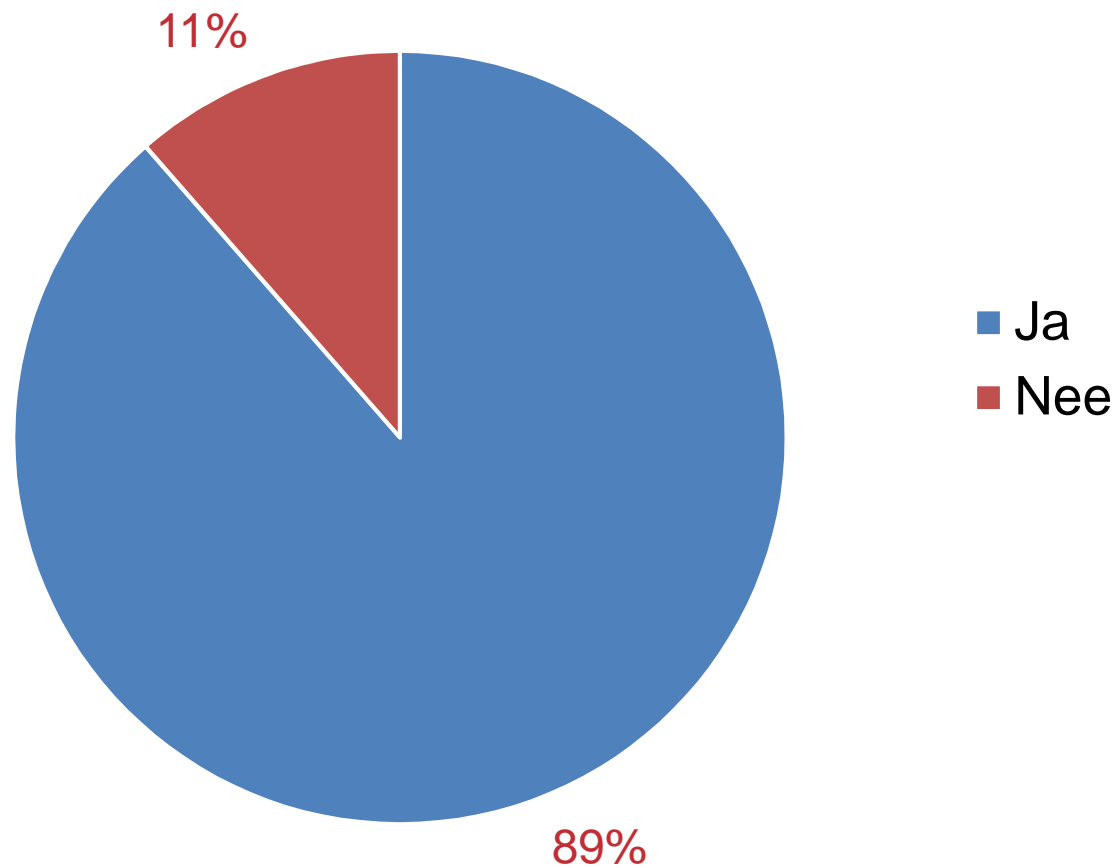
Toegang tot aanlyn versamelings

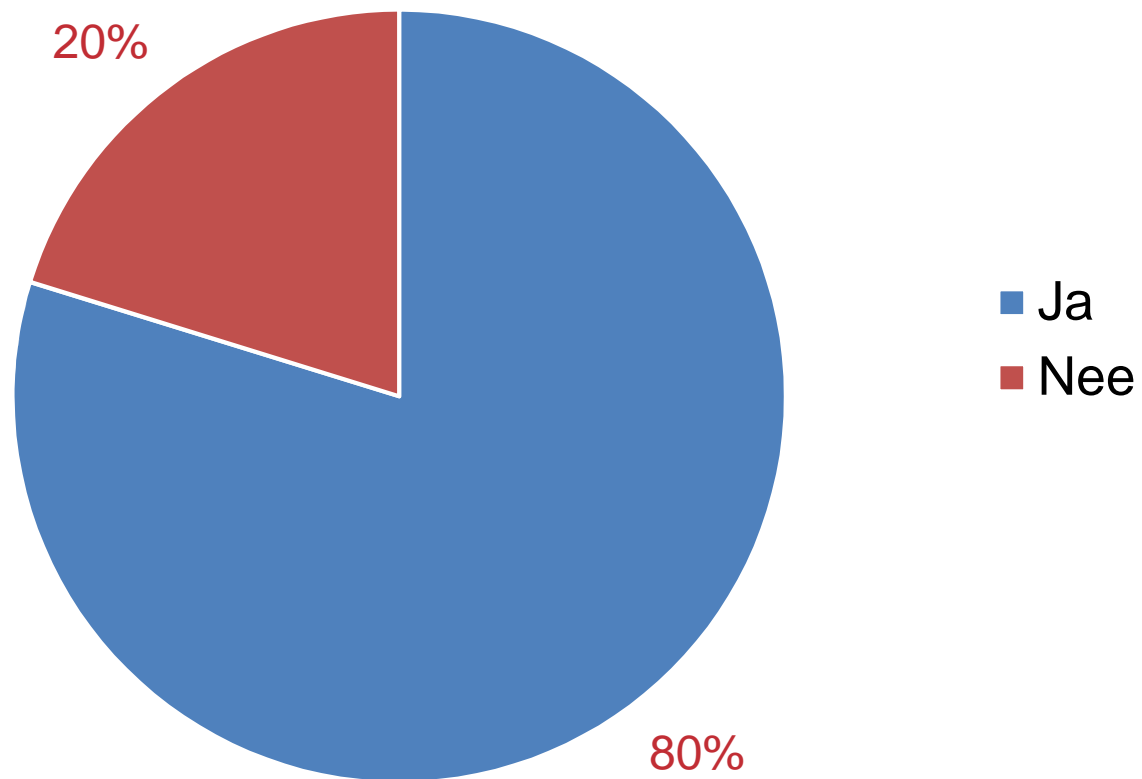
*Intekengeld van meerderheid deur werkgewer of instelling betaal.

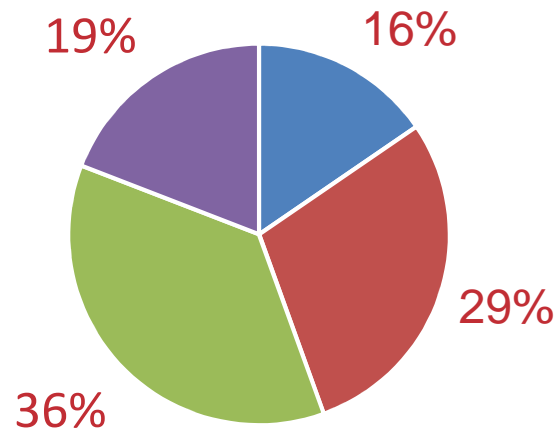
Sal jy graag aanlyn/vanlyn toegang wil hê?

Sal jy bereid wees om te betaal?

Watter een verkies jy?

- Gratis: 10 onbekende wdbe.
- R200/jaar: een bekende wdb. (AWS, HAT, WAT, ens.) plus 9 onbekendes
- R799/jaar: 10 bekende wdbe.
- Geen

Vraelys 2

Vraelys 2: Woordeboekgebruik in SA skole

Veelkeusevrae, 6 afdelings

1. Demografiese inligting
2. E-toestelle en internettoegang
3. Beskikbaarheid, toegang tot woordeboeke
4. Aankoop van nuwe
5. Gebruik in klaskamer
6. Leerders se ervaring

Plus: Addisionele kommentaar

68 respondente

46 hoërskool- en 15 laerskool**onderwysers**

9 SA provinsies en Namibië

E-toestelle en internettoegang

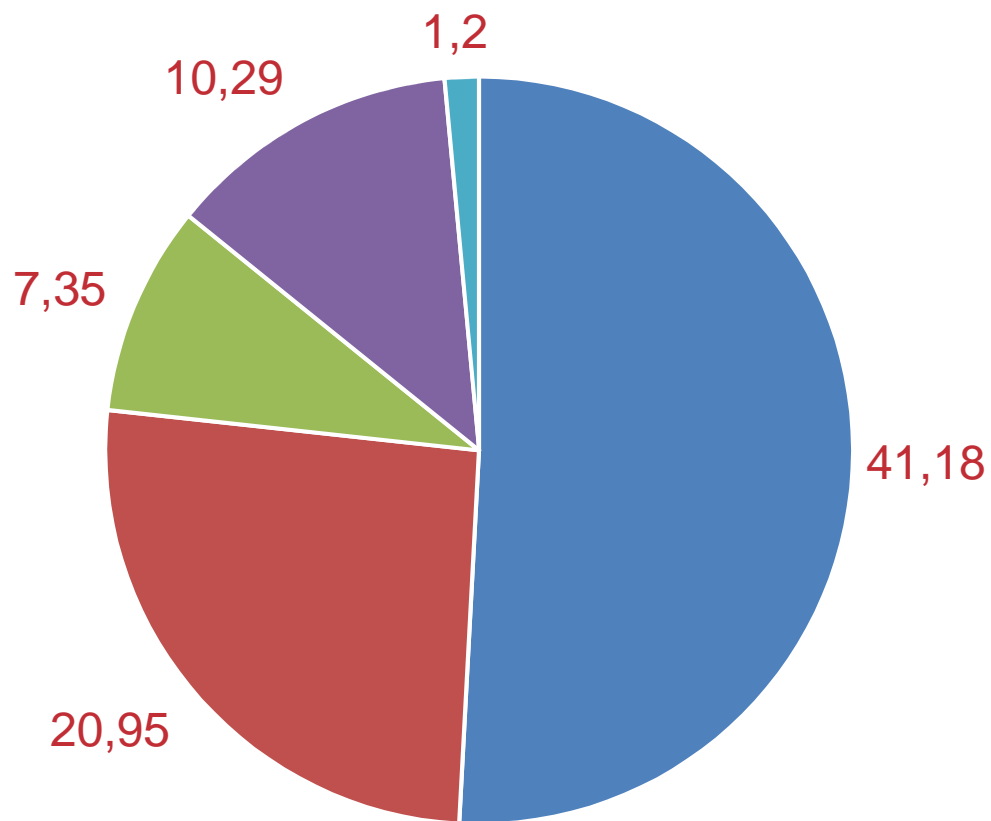
- geen rekenaars vir leerders
  - 58 uit 68 skole
- leerders mag nie selfone gebruik nie
  - 48 uit 68 skole
- geen rekenaar vir onderwyser
  - 24 uit 68 skole
- geen internet
  - 32 uit 68 skole

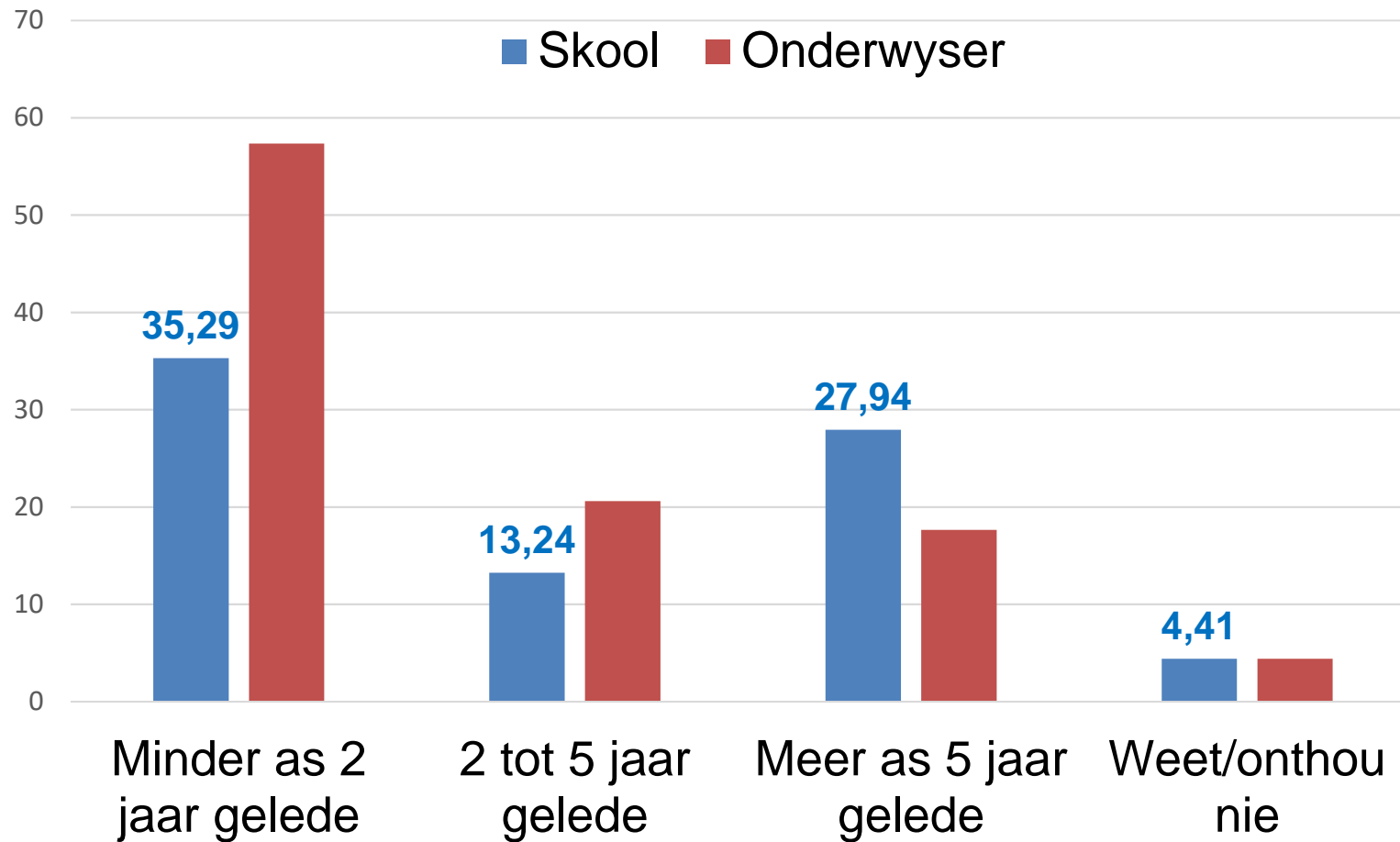
Eie woordeboeke

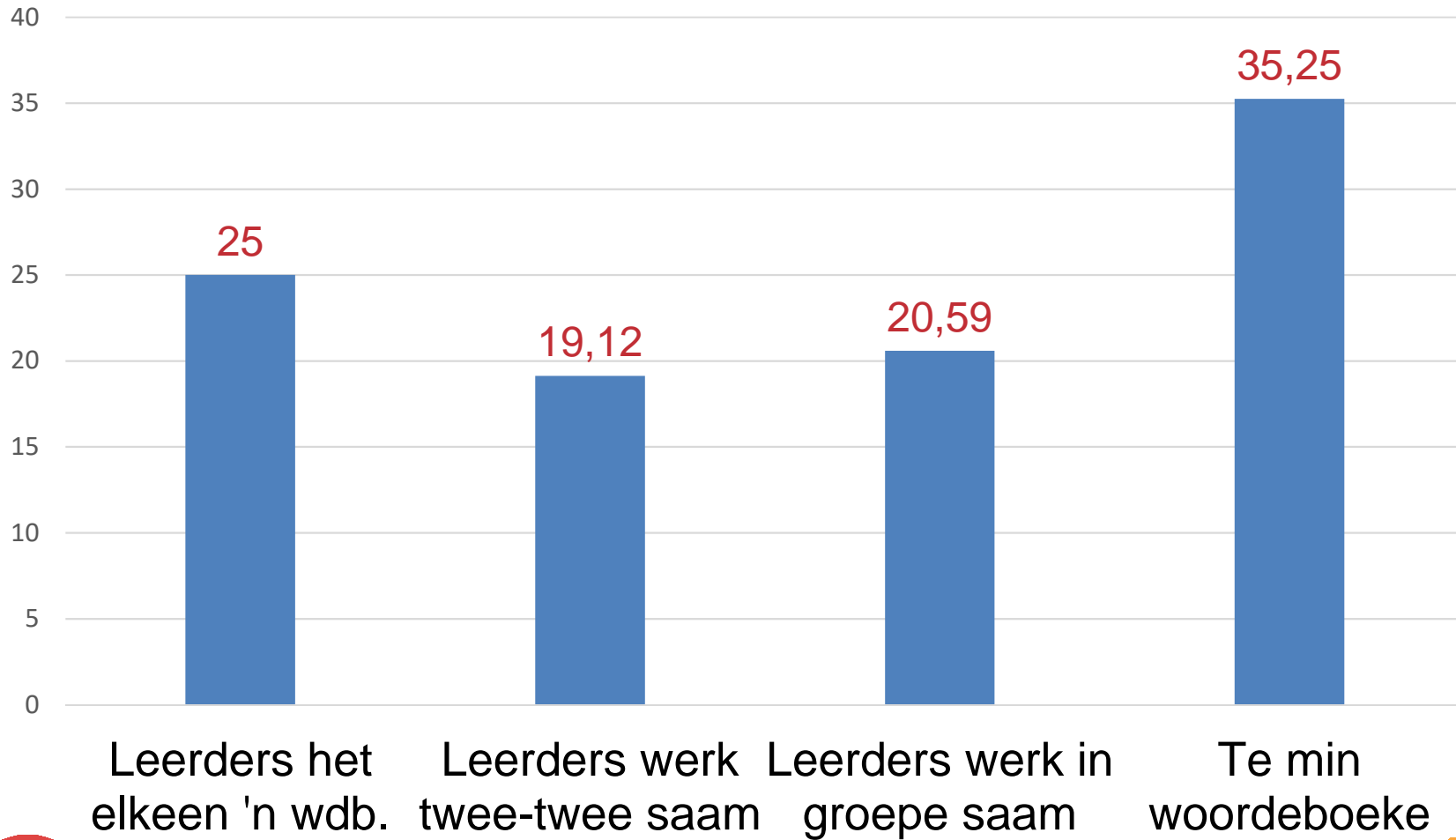
- Omtrent geen leerder in klas het 'n eie woordeboek nie
- Minder as die helfte van leerders het 'n eie woordeboek
- Naastenby die helfte het 'n eie woordeboek
- Meer as die helfte het 'n eie woordeboek
- Omtrent al die leerders het 'n eie woordeboek

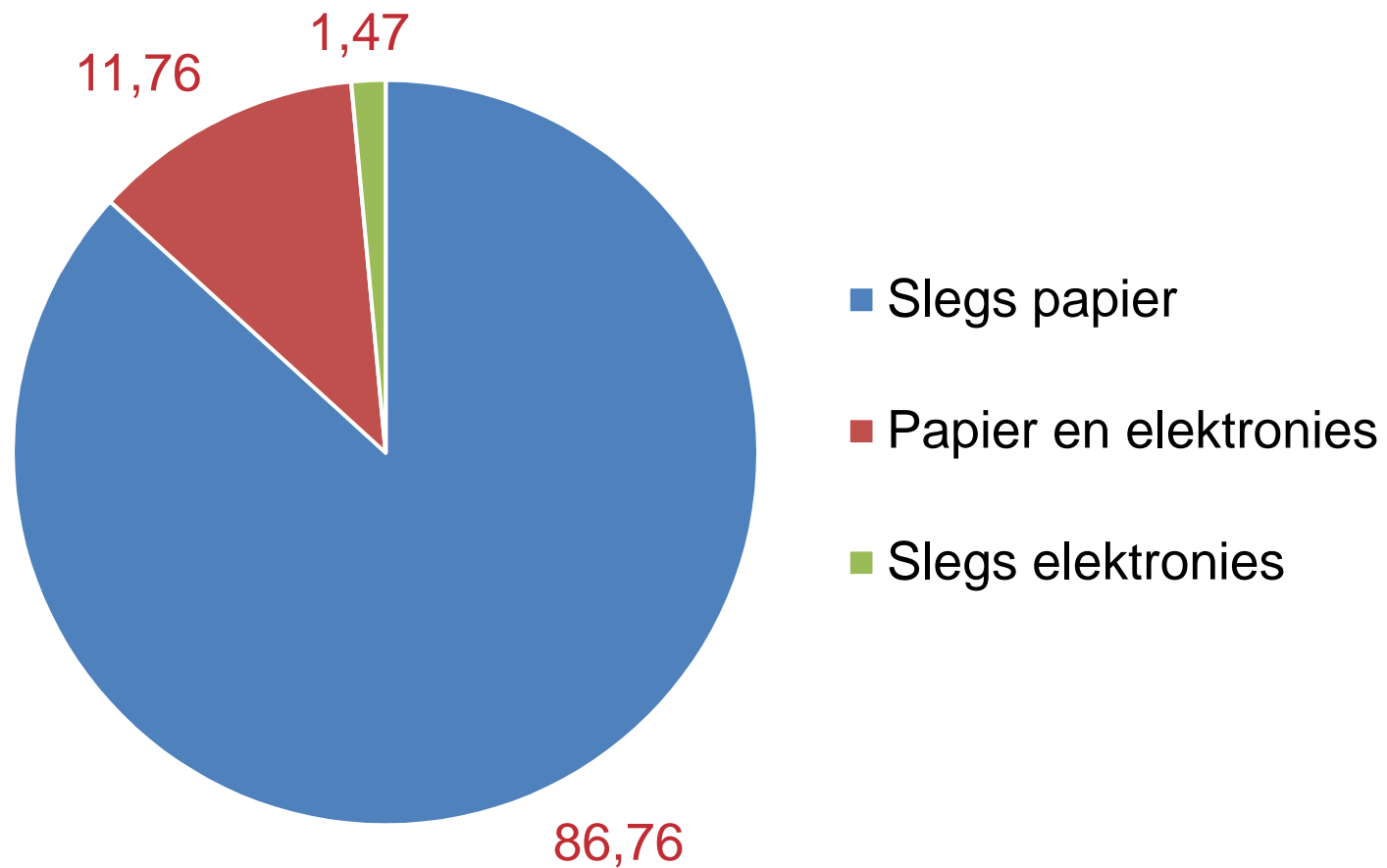
Aankoop van nuwe woordeboeke

Werk met woordeboeke

Papierwoordeboeke vs. e-woordeboeke

Onderwysers dink leerders ...

- **Weet** hoe om woordeboeke te gebruik (67,65%)
- **Sukkel** om inligting te vind (61,76%)
- **Verstaan nie** inligting wat hulle vind nie (80,88%)
- Meeste woorde, inligting wat leerders soek, **nie opgeneem** in woordeboeke wat hulle gebruik nie (36,76%)

Addisionele kommentaar van onderwysers

“Gebruik van woordeboeke ... in skole moet aangemoedig word. Dit is 'n **belangrike vaardigheid wat dikwels ontbreek.**”

“[A]ankoop van woordeboeke is **glad nie 'n prioriteit nie.** Geld word spandeer op ander handboeke.”

“Daar is **te min woordeboeke**, daar is omtrent 10 woordeboeke vir 'n klas van 30.”

Addisionele kommentaar (vervolg)

“Die skool het geen mediasentrum nie en alle woordeboeke (behalwe 1) in my klas word **uit my eie sak aangekoop**. Ek sou graag meer wil aankoop.”

“Die skoolwoordeboeke wat daar aan die leerders beskikbaar gestel word, is heeltemal **ontoereikend**. Dit bevat nie belangrike, basiese woorde nie. Die leerders vir wie ek skoolhou is 100% afhanklik van woordeboeke. Ongelukkig maak die skool se beleid **nie daarvoor voorsiening dat leerders met hulle slimfone of ander elektroniese toestelle gedurende klastyd mag werk nie**. Google Translate word gebruik en dit is 'n ramp!”

Addisionele kommentaar (vervolg)

“Waar kry 'n mens **gratis** e-woordeboeke?”

Ses vrae

Ses antwoorde

1. Effektiewe aanvraag na e-woordeboeke in verskillende marksegmente? **Gering**
2. Verkies gebruikers bekende bronne teen 'n premie of onbekende bronne gratis? **Gratis**
3. Watter soort toestelle? **Groot skerms, selfone**
4. Tot watter mate het Afrikaansleerders in skole toegang tot (e)-woordeboeke? **Onvoldoende**
5. Woordeboekkultuur in skole en in die brëe Afrikaanse gemeenskap? **Laat veel te wense oor**
6. Waar bevind Afrikaansonderwysers en -leerders hulle op die kontinuum van migrasie van papier- na elektroniese woordeboeke? **Nog reg aan die begin**

Meer vrae?

1. Snap onderwysers sonder basiese woordeboekopleiding die noodsaaklikheid van woordeboeke vir kommunikasie?
2. Is woordeboeke en woordeboekopleiding in die digitale era noodsaaklik?
3. Is onderwysers bewus van verskille tussen e-woordeboeke en ander e-publikasies?
Kan hulle dié kennis aan leerders oordra?
4. Is daar aan **e-geletterdheidsopleiding en -onderrig** vir (Suid-)Afrikaanse onderwysers en leerders 'n behoefte?
5. In watter mate is die naskoolse Afrikaanse gemeenskap se kwynende belangstelling in en die dalende aanvraag na (e-)woordeboeke aan die skoolstelsel te wyte?

Dankie!

Gerhard van Huyssteen

Sentrum vir Tekstegnologie (CTexT), Noordwes-Universiteit, Potchefstroom

gerhard.vanhuyssteen@nwu.ac.za

Jana Luther

Virtuele Instituut vir Afrikaans (VivA) + Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (HAT), Kaapstad

jana@viva-afrikaans.org